

Checklist Cliëntenparticipatie

ten behoeve van beroepsgroepen en cliëntvertegenwoordigers in de richtlijnwerkgroepen voor multidisciplinaire richtlijnontwikkeling in de GGZ.

UITGAVE VAN DE COMMISSIE CLIËNTENPARTICIPATIE

van de Landelijke Stuurgroep Multidisciplinaire Richtlijnontwikkeling in de GGZ

De Commissie Cliëntenparticipatie bestaat uit vertegenwoordigers van cliënten- , patiënten- en familieorganisaties, gerelateerd aan psychische stoornissen of klachten, en een algemene vertegenwoordiging van het cliëntenperspectief, zoals de Cliëntenbond in de GGZ en hulpverleners op persoonlijke titel.

De Commissie Cliëntenparticipatie wordt geleid door een onafhankelijk voorzitter.

Het secretariaat van de Commissie berust bij het Trimbos-instituut.

Utrecht, derde herziening januari 2007

p/a Commissie Cliëntenparticipatie
Multidisciplinaire richtlijnontwikkeling in de GGZ
Postbus 725, 3500 AS Utrecht
ggzrichtlijnen@trimbos.nl

Colofon

Uitvoering

Commissie Cliëntenparticipatie

Projectleiding

L.Henkelman

Opdrachtgever

Ministerie van VWS

Deze uitgave is te bestellen bij het Trimbos-instituut, Postbus 725, 3500 AS Utrecht, tel. 030-297 11 80; fax 030-297 11 11, email: bestel@trimbos.nl, of via www.trimbos.nl/producten. Onder vermelding van AU212.

© 2007 Trimbos-instituut, Utrecht

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het Trimbos-instituut.

Toelichting

Deze checklist is het product van de Landelijke Commissie Cliëntenparticipatie bij multidisciplinaire richtlijnontwikkeling. De lijst beoogt richtlijnontwikkelaars (zowel de vertegenwoordigers van cliënten- en familieorganisaties en de vertegenwoordigers van beroepsverenigingen) te ondersteunen bij hun werkzaamheden. Doel van de checklist is te komen tot multidisciplinaire richtlijnen die in de praktijk voor zowel hulpverleners als cliënten en hun naasten zinvolle instrumenten zijn.

De checklist wordt door de Commissie Cliëntenparticipatie gezien als een 'levend product'. Dit betekent dat de criteria zullen worden geactualiseerd als dat gewenst is. Ervaringen binnen de richtlijnwerkgroepen zullen uitwijzen in hoeverre en wanneer een update van de lijst aan de orde is.

Opstellers van richtlijnen zullen in het begin van hun activiteiten moeten aangeven welke criteria, afhankelijk van het onderwerp van de richtlijn, met name uitwerking verdienen. De richtlijnwerkgroep bepaalt ook vooraf in welke prioriteitsvolgorde de aspecten in opeenvolgende edities van de richtlijn worden uitgewerkt.

A. Criteria voor beoordeling van de totstandkoming van richtlijnen

- Heeft de richtlijnwerkgroep bij het schrijven van de richtlijn gebruik gemaakt van de 'Checklist Cliëntenparticipatie' ?
- Is bij de totstandkoming van de richtlijn gebruik gemaakt van *beschikbare (wetenschappelijke) gegevens die het perspectief van cliënten en familieleden beschrijven of in kaart brengen*
- Is in de richtlijn goed benoemd en is herkenbaar dat deze is gebaseerd op *wetenschappelijke én ervaringskennis*?
- Is de *ervaringskennis van cliënten en familieleden* in voldoende mate gebruikt bij het ontwikkelen van de richtlijn?
- Zijn cliënten en familieleden betrokken geweest bij de *definiëring van kwalitatief goede zorg*?

B. Criteria voor beoordeling van de **inhoud** van richtlijnen

1. Met betrekking tot onderzoek en diagnostiek

- Doet de richtlijn aanbevelingen over het in kaart brengen van de *hulpvraag*?
- Stelt de richtlijn de beschikbare *diagnostische methoden en instrumenten* aan de orde?
- Doet de richtlijn aanbevelingen over het *periodiek terug laten keren* van onderzoek en diagnostiek?
- Doet de richtlijn aanbevelingen over onderzoek *in de eerstelijns*?
- Doet de richtlijn aanbevelingen over het inventariseren en omgaan met *nevend diagnoses*, zoals verslaving?

2. Met betrekking tot de behandeling

- Is de in de richtlijn omschreven hulp naast het *verminderen van klachten* ook gericht op het *vergroten van de zelfredzaamheid, mondigheid en kracht* van de cliënt (voor zover mogelijk en gewenst)?
- Stelt de richtlijn de *relevante behandelingen* of interventies en hun *alternatieven* aan de orde?
- Doet de richtlijn aanbevelingen over het *omgaan met alternatieve vormen* van hulpverlening?

- Worden bij gemis aan wetenschappelijke evidentie voor alternatieve behandelvormen *wel aanbevelingen gedaan* met betrekking tot nader wetenschappelijk onderzoek ?
- Worden *aanbevelingen op grond van patiëntenervaring* geformuleerd ?
- Geeft de richtlijn *zelfhulpadviezen*?
- Verwijst de richtlijn naar onderlinge *steun- en lotgenotengroepen*?
- Stelt de richtlijn de consequenties van de klachten en symptomen voor relevante *levensgebieden* aan de orde (wonen, werk, vrije tijd, relaties)?
- Doet de richtlijn aanbevelingen over behandeling *in de eerste lijn*?
- Doet de richtlijn aanbevelingen over het *doorverwijzen van basiszorg naar specialistische zorg*?
- Doet de richtlijn aanbevelingen over het handelen tijdens *crisis-situaties* ('eerste hulp bij psychische problematiek') en '*life-events*'?
- Doet de richtlijn aanbevelingen met betrekking tot behandeling bij mensen met *comorbide stoornissen* ?
- Doet de richtlijn aanbevelingen over het *afbouwen* van de zorg en de invulling van een vervolgtraject?
- Doet de richtlijn aanbevelingen over *periodieke evaluatie* (van diagnose, behandeling, organisatie en communicatie) tijdens het hulpverleningsproces?

3. Met betrekking tot preventie

- Stelt de richtlijn de beschikbare interventies aan de orde die gericht zijn op *preventie van een (nieuwe) ziekte-episode*, onder andere ook bij het optreden van '*life-events*'?

4. Met betrekking tot de organisatie van de zorg

- Doet de richtlijn aanbevelingen over de gewenste *continuïteit* van de zorg?
- Doet de richtlijn aanbevelingen over de gewenste *setting* van de zorg (ambulant, semi- en intramuraal, scheiding van behandel-verblijven, privacy en veiligheid)?

- Doet de richtlijn aanbevelingen over de noodzakelijke *samenwerking en afstemming tussen hulpverleners*?
- Stelt de richtlijn aanwezige raakvlakken en wenselijke *afstemming of samenwerking met aanpalende sectoren* aan de orde (maatschappelijke opvang, somatiek, buurtwerk, sociale dienst, woningbouwverenigingen)?

5. Met betrekking tot voorlichting

- Verschafft de richtlijn inzicht in de *effecten en bijwerkingen*, op korte en langere termijn, van interventies?
- Geeft de richtlijn aan op welke momenten en op welke wijze voorlichting verstrekt moet worden over: *diagnostiek en diagnose, behandelmethoden, mogelijkheden en toekomstperspectief voor cliënt en betrokkenen*?
- Geeft de richtlijn aan op welke momenten en op welke wijze voorlichting verstrekt moet worden over: *het aanvragen en verkrijgen van een second opinion, het aanvragen en verkrijgen van een persoonsgebonden budget (PGB), de bereikbaarheid van hulpverleners (ook bij crisissituaties), de toegang tot de GGZ, dwangbehandeling* ?
- Wijst de richtlijn op het bestaan en de functie van *patiënten- en familieverenigingen*?
- Geeft de richtlijn *relevante websites voor informatie, E-health of zelfhulp* aan ?
- Is een *verklarende woordenlijst* voor vakjargon en afkortingen aanwezig?

6. Met betrekking tot de behandelrelatie

- Doet de richtlijn aanbevelingen over *wenselijke kenmerken van de behandel- of samenwerkingsrelatie* (gelijkwaardigheid, bewaken van behandeltrouw van beide partijen) en het overleg tussen cliënt en behandelaar (ruimte voor eigen verhaal en wensen van de cliënt, betrekken van ervaringsdeskundigheid, maken van afspraken, vertellen van de diagnose en onderzoeksresultaten)?
- Geeft de richtlijn aanwijzingen voor de mogelijkheden te *veranderen van hulpverlener*?

- Doet de richtlijn aanbevelingen over mogelijkheden om *regie te houden over het eigen leven* (zelfbeschikking, empowerment), bijvoorbeeld in de vorm van zelfbindingsverklaringen?
- Doet de richtlijn aanbevelingen over het *omgaan met 'afbreukrisico's'* (het stoppen van de behandeling of het niet nakomen van afspraken) *van zowel hulpverleners als cliënten*?

7. Met betrekking tot de omgeving/ de direct betrokkenen

- Doet de richtlijn aanbevelingen over het *omgaan met inzichten en behoeften van betrokkenen in de omgeving*?
- Besteedt de richtlijn aandacht aan *het betrekken van de omgeving* bij diagnostiek en behandeling?
- Doet de richtlijn aanbevelingen over het *omgaan met een signaal of 'noodkreet' van de omgeving*?
- Besteedt de richtlijn aandacht aan de *eigen behoefte aan hulp* van naastbetrokkenen in verband met de oorspronkelijke hulpvraag ?

8. Met betrekking tot te onderscheiden bevolkingsgroepen

- Doet de richtlijn aanbevelingen met betrekking tot *specifieke aspecten in bevolkingsgroepen*, zoals gender, etniciteit, verstandelijke beperking ?

Checklist Cliëntenparticipatie- 3^e herziening januari 2007